

Профілактика булінгу: розпізнавання та протидія проявам агресії

Булінг як «хвороба групи»

Булінг — це не «зіпсовані» стосунки між двома учасниками: нападником та жертвою. Булінг — це розлади взаємодії всередині групи, в якій склалися такі обставини, що уможливають цькування.

Булінг — це далеко не справа двох сторін, у ньому беруть участь усі учасники групи, навіть ті, хто ні в що не втручається й мовчить.

Ключова інформація

Спостерігачі уможливають булінг. Вони є ключем до того, що булінг стається. Без спостерігачів (які внутрішньо або вголос схвалюють такі дії) кривдник не нападав би на жертву, бо без підтримки групи у цьому не було б сенсу. Як показують дослідження, діти у 80-85% випадків цькують саме за наявності свідків. Булінг — це спроба комусь щось довести, показати, засвідчити. Без свідків булінг є безсенсовим заняттям.

Саме тому робота школи з дітьми для запобігання булінгу має бути спрямована на роботу з усією групою, на створення такої атмосфери, у якій цькування не знаходило б жодної підтримки від спостерігачів. Натомість, просоціальні дії мають знаходити цю підтримку повсякчас.

Дослідження показали, що булери швидше помічали, як їх підтримували інші діти з групи, ніж коли їхню поведінку засуджували.

Цікаво знати: Мовчазне невтручання в булінг за замовчуванням сприймають як схвалення їхніх дій. Тож навіть просто мовчання чи байдужість будуть сигналом для агресора: моя поведінка схвалюється групою, тому потрібно продовжувати.

Що робити освітянину:

Всіляко схвалювати гучне реагування інших дітей на ситуацію булінгу;

Розробити (або слідувати, якщо вона розроблена) систему заохочення тим, хто захищає інших дітей від булінгу.

Ідея активності

За кожну просоціальну поведінку учня (готовність допомогти, дружню підтримку, позитивну взаємодію, захист від булінгу) дитина отримує один чи декілька уявних «балів» (їхній рахунок можна вести на дошці чи в спеціальному куточку). Якщо клас за тиждень набере потрібну кількість балів (скажімо, 20), то весь клас після уроків має, наприклад, чаювання з пундиками, або піцу. Якщо не набере — то бажана активність не проводиться. Це має стимулювати дітей виявляти позитивну взаємодію з іншими дітьми.

Важливо не ділити клас на команди, не вводити змагальницький елемент. Клас має працювати і бути винагороджений за результат, досягнений спільно.

Приклад того, за що діти можуть отримувати бали:

- добровільно підіймав/-ла папірці на підлозі класу;
- сам/сама витерла дошку, щоб допомогти вчителю;
- запропонувала/-в вчителю допомогу;
- втрутився/-лася в ситуацію з булінгом;
- підійшов/-шла до учня, що сидів сам — і запропонував/-ла спілкування;
- допомогла/-міг впоратися зі складним завданням однокласнику/-ці;
- запропонував/-ла допомогти однокласнику в будь-якій ситуації тощо.

Взаємини вчителя з учнями і булінг

Від того, які стосунки вчитель вибудував із дитиною, на пряму залежить залученість дитини в булінг (у будь-якій ролі).

Ключова інформація: Булінг — це інструмент здобуття статусу. Якщо вчитель недолюблює, або — що гірше — перебуває в

конфлікті з певною дитиною або демонструє до неї упереджене ставлення, то це понижує статус дитини в очах однолітків.

Для підлітка статус є дуже важливим. Тому:

- або дитина з пониженим статусом намагається здобути його за допомогою цькування (бо булінг дає механізми здобуття статусу);
- або дитину з низьким статусом починають цькувати, бо так влаштована групова взаємодія — «цюкають» найслабших і тих, у кого нема соціальної підтримки.

Підлітки, які мають тісні, теплі (не панібратські!) стосунки з учителями, менш схильні до булінгу.

Цікаво знати: Взаємодія з вчителем важить навіть у віці протестних підлітків, яким, здавалося б, байдуже на авторитети. «Гарні стосунки» з учителем учні характеризували як такі, що дають:

- відчуття власної цінності в очах вчителя,
- відчуття довіри та взаємної відповідальності (дітям важливий делікатний підхід, у якому немає місця приниженню, а є відчуття, що вчитель є справедливим).

Що робити освітянину:

- Будьте з учнями твердими, але не жорсткими. Будьте справедливими і дотримуйтеся слова.
- Панібратство та вседозволеність призводять до булінгу так само, як і надмірна жорсткість та авторитаризм.
- Станьте тим, до кого будь-який учень може прийти за порадою та розрадою, не відмахуйтеся від дитячих проблем.
- В жодному разі не демонструйте, що хтось із учнів вам не подобається. Не виділяйте тих, хто вам подобається (хоч внутрішньо, звісно, ви можете і відчувати це).
- Демонструйте, що приймаєте учнів із будь-якими особливостями. Сприймайте навіть незручні особливості як виклики, що долає дитина, а не як її «вади».

- Позиція вчителя щодо дітей з викличною поведінкою — не покарати, а допомогти розібратися.
- Для дітей з викличною поведінкою важливо постійно заохочувати кожен прояв бажаної поведінки та не надавати ваги небажаним (окрім випадків, коли це несе безпосередню загрозу чи шкоду оточенню чи самій дитині)
- Знову і знову чітко висловлюйте свою позицію щодо неприпустимості булінгу. Якщо у вас з дітьми довірливі стосунки, то вони будуть схильні не цькувати (навіть, якщо дуже хотітимуть), просто аби не розчарувати вас.

Джерело: Настя Мельниченко Школа без цькувань: для освітян. Протидія традиційному булінгу (Видання друге, виправлене і доповнене). Методичні рекомендації з організації системної протидії булінгу в закладі освіти.